

Від евакуації до повернення: як змінюється життя у громадах Харківщини

Автор:

Відбудова багатоповерхівки «Полюшко» в центрі Ізюма, Фото:

Ізюмська МВА

Восени 2022 року Сили оборони України звільнили майже всю Харківську область від російських загарбників. Після

окупації громади займалися відновленням, створенням безпечних просторів для дітей та молоді, розвивали економіку та працювали над тим, щоб мешканці поверталися. «Слобідський край» дізнавався, як зараз живуть громади, що потрапляли під повну або часткову окупацію і зараз мають більш-менш стабільну безпекову ситуацію.

«Мій чоловік загинув за Україну, і ми залишаємося тут»

27-річна Катерина Слободян наразі живе у Дергачах. На початку повномасштабного вторгнення вона з чоловіком і сином опинилася в окупації у селі Цупівка. Через місяць чоловікові вдалося вивезти сім'ю у Вінницю, а сам він одразу вступив до лав ЗСУ.

– Виїжджати з окупації було проблематично. Ми спочатку поїхали в Дубівку, там були два дні у знайомі, потім полями їхали до Прудянки. Приїхали у Вінницю, потім повернулися до Харкова, але згодом виїхали до Кременчука. У лютому 2023 року чоловік загинув. Ми тоді знову повернулися в Харків, а після цього поїхали до Німеччини. Але насправді я туди їхала не від ракет та обстрілів, а тому, що після втрати чоловіка мені це було потрібно. Сину на той момент було чотири роки, й він знав і розумів, що його тато загинув. Нам було морально

важко, – розповідає Катерина.

Катерина каже, що, перебуваючи в Німеччині, зрозуміла, що їй комфортніше в Україні.

– Там було добре, але я усвідомила, що вдома мені краще. Мій чоловік загинув, захищаючи Україну, щоб його дитина могла тут зростати, навчатися, і я прийняла рішення, що ми повертаємося в Дергачі. Я розумію, що є певна небезпека і що я відповідальна за життя своєї дитини, але і синові, і мені комфортніше тут.

Приїхавши, я зайнялася продажем кухонного приладдя та побутової хімії. У мене є постачальники, і на одному з найпопулярніших маркетплейсів України я продаю товар. У мене коли питають, звідки товар, я кажу: в нас у Харкові виробництво. І люди здивовано питають: а як ви там працюєте? – ділиться жінка.

Катерина каже, що, попри близькість громади до рф, виїжджати не збирається.

– Я відкривала ФОП саме в Дергачах, щоб податки йшли у громаду, бо я розумію, наскільки це зараз важливо. Зараз багато людей повертається у громаду, бо багато чого відновлюється, багато відкривається, для дітей є безпечні простори. Мені тут комфортно жити та працювати, але це, звісно, індивідуально все, – додає підприємця.

Катерина Слободян

Повноцінний розвиток для дітей

До повномасштабного вторгнення у Дергачівській громаді проживало близько 45 тисяч осіб, після деокупації було близько 13 тисяч. У 2023 році населення почало зростати, проте під час наступу у травні 2024 року люди потроху почали виїжджати, та згодом повернулися. Наразі у громаді проживає близько 26 тисяч людей, з них – 2700 ВПО.

– Переважно люди повертаються до самого міста Дергачі, бо тут іде відбудова і можна сказати, що в місті

зараз довоєнний рівень населення. Зростає населення у старостинських округах, що розташовані ближче до Дергачів, – Безруківський, Русько-Лозівський, Слатинський. До того ж у місто переїхали люди з населених пунктів громади, де безпекова ситуація нестабільна, а також із Золочівської, Липецької, Вовчанської, Куп'янської, – розповідає речник Дергачівської МВА Олександр Кулік.

Одразу після деокупації у громаді почали відбудову соціальних об'єктів і житлового фонду. Наразі вже відновлено 18 багатоповерхових будинків у двох кварталах міста.

– Вже завершено благоустрій прибудинкової території із заміною систем водопостачання та каналізації. Тобто зараз ми маємо сучасні квартали, там установлені нові дитячі майданчики, лавочки, бесідки, є паркувальні зони, – зазначає Кулік.

Також у Дергачівській громаді відновили основну амбулаторію, що була пошкоджена російськими обстрілами. Наразі її вже готують до відкриття.

– Нам ще допомагають міжнародні донори та благодійні організації, одна з них протягом 2022–2024 років спрямувала понад 17 мільйонів гривень на відновлення будинків у місті, мається на увазі відновлення покрівлі,

вікон, вхідних груп у під'їздах. До того ж ми інформуємо мешканців громади про можливості для реалізації, гранти. Люди дуже активно долучаються, особливо підприємці, які повернулися, адже їм потрібно відновлювати власний бізнес, відкривати нові справи, – розповідає речник Дергачівської МВА.

Для того, щоб люди активніше поверталися, у громаді намагаються організовувати заняття для дітей.

– У нас ремонтуються укриття, і на їх базі відкриваються безпечні простори. Маємо можливість поза освітнім процесом займатися з дітьми, ми проводимо і розваги з аніматорами для розвантаження, і руханки для малечі, з дітьми спілкуються психологи. Також є уроки комп'ютерної грамотності, хор, співи, гра на музичних інструментах. А ще регулярно проводимо заняття з мінної безпеки. Ми прагнемо робити життя людей комфортним, і завдяки цьому до нас повертаються мешканці. У нас серед переселенців є навіть люди з Харкова, – каже Олександр Кулік.

Зараз громада розробляє стратегічний план, частиною якого генеральний план міста Дергачі. У МВА переконані, що це дасть чітке розуміння того, як повертати бізнес і зробити місто ще комфортнішим для життя. Грошей на такий проєкт громада не має, тому нині шукає інвесторів.

Та якщо у Дергачах безпекова ситуація стабільна, то Проходи, Козача Лопань, Токарівка, Гоптівка перебувають під постійними обстрілами.

Заняття для дітей у безпечному просторі Дергачівської громади / Фото: Дергачівська МВА

Розмінування – один з основних викликів

У Балаклійській громаді до повномасштабного вторгнення було 42 тисячі осіб. На момент окупації залишалося близько 13 тисяч. А нині у громаді близько 31 тисячі мешканців, серед них – 5968 ВПО.

Значної шкоди російські окупанти завдали житловому

фонду громади. Завдяки державній програмі «ЄВідновлення» місцеве населення відбудовує своє житло, а там, де відновлення неможливе – купує нове. Допомагають міжнародні та благодійні організації.

– За минулий рік громада отримала гуманітарної допомоги в різній формі на 135 мільйонів гривень. Це і ремонти, і критична інфраструктура, і сонячні електростанції. Намагаємося робити все, щоб у майбутньому громада могла економити кошти по енергетичній децентралізації, – говорить начальник Балаклійської МВА Віталій Карabanов.

Одним з основних викликів для Балаклійської громади було розмінування територій. Найбільше вибухівки росіяни залишили в Гусарівському, Волохово-Ярському, Новогузарівському, Вербівському, Яковенківському старостинських округах та в самій Балаклії. Половину від замінованих територій становлять землі сільгосппризначення. Загалом потенційно замінованими вважалися понад 83 тисячі гектарів. Третина вже розмінована.

– Сільгосп підприємства частково відновили роботу, деякі заводи також, середній та малий бізнес працює. Деякі люди їздять у Харків працювати, у нас є і залізничне сполучення, і автобуси їздять. Щоб люди поверталися, ми

створюємо умови для розвитку дітей і молоді, у нас є безпечні простори та центри життєстійкості, молодіжні центри. Молодь активно долучається до написання та реалізації проєктів і грантів, що спрямовані на розвиток та покращення життя у громаді, – каже начальник МВА.

Відновлюється у громаді й медична інфраструктура, що зазнала значних пошкоджень під час російської окупації, зокрема первинна ланка.

– Лікарня у нас на початку 2023 року поновила роботу, але відновлення ми продовжували. Вона розрахована на 300 ліжок. На кінець 2024 року вдалося відновити всі амбулаторії та частину фельдшерсько-акушерських пунктів, – зазначає Карабанов.

Центр первинної медико-санітарної допомоги в Балаклії до та після ремонту / Фото: Слобідський край

У пріоритеті – відновлення житла

До повномасштабного вторгнення в Ізюмській громаді

проживало понад 49 тисяч людей, після окупації було 13 тисяч, а нині – близько 27 тисяч. Після деокупації виявилось, що в місті Ізюм з майже 13 тисяч приватних домоволодінь було зруйновано вщент близько 10 відсотків будинків. А от з багатоповерхівками ситуація складніша – пошкоджень зазнало близько 80 %. Тож для громади в пріоритеті відновлення житла.

– У нас зараз активно відновлюється житловий фонд. Це і програма «єВідновлення», і міжнародні та благодійні організації допомагають людям вставляти вікна, лагодити покрівлю і робити невеличкі ремонти. Зараз ми завершуємо ремонт шести багатоповерхівок. Загалом відновлення житла – основний напрям, потрібно відновлювати, щоб люди могли повертатися додому. Звісно, хочеться все швидше відбудувати, але на це не вистачає фінансового та людського ресурсу. Тим більше війна не закінчилася, і лінія фронту від нас не так вже й далеко, – пояснює секретар Ізюмської міської військової адміністрації Костянтин Петров.

Також в Ізюмі триває комплексне відновлення центральної лікарні. Кошти на її відновлення збирала фундація Олени Зеленської.

– На сьогодні там повністю відновлена частина корпусу, яка була майже вщент знищена під час бойових дій. Зараз

там створене реабілітаційне відділення, ремонт палат нині йде, зводять новий корпус, – каже Петров.

Загалом на території громади працює 15 ФАПів. У найбільш постраждалій Кам'янці, що розташована за п'ять кілометрів від Ізюма, є модульна амбулаторія.

– Зараз там постійно проживають 49 осіб, близько 200 людей з цього населеного пункту живуть в Ізюмі, але їздять саджати городи та доглядати за ними. Там у нас установлена модульна амбулаторія, туди за графіком їздять сімейні лікарі та надають медичні послуги, – розповідає секретар МВА.

Та найбільша проблема для Кам'янки – розмінування. Населений пункт без перебільшень просто всипаний мінами.

– Це величезні обсяги, там же, крім самого села, ще й навколо сільськогосподарські угіддя, і там просто суцільне мінування. Складна з цим ситуація, але розмінування відбувається, – додає Костянтин Петров.

На території громади також облаштовані освітні простори для дітей різного віку.

– Намагаємося за можливості щось для дітей робити, бо їм потрібна соціалізація та спілкування з однолітками, адже навчання вже котрий рік онлайн. Є у нас робочі

місця, є запит на робочу силу, проте це може бути не високооплачувана робота. Наразі не вистачає водіїв, зварювальників, загалом людей на такі робітничі професії, бо багато чоловіків зараз у війську. На сьогодні потрібні продавці, починаючи з продуктових магазинів і закінчуючи автозапчастинами. У комунальних підприємствах постійна нестача робочої сили, – зазначає секретар Ізюмської МВА.

Нові вікна в дитячому садочку в Ізюмі / Фото: Ізюмська МВА

Громада готова допомагати бізнесу

До повномасштабного вторгнення у Пролісненській громаді проживало понад 12 тисяч осіб, після деокупації було 3200, наразі – 6850. Близько 80 % населених пунктів громади були окуповані з березня 2022 року, через інші пролягала лінія зіткнення. З 2023 року в громаді почалося відновлення пошкоджених будинків. Більшість вдалося відновити завдяки допомозі Міжнародного Комітету Червоного Хреста та за програмою «єВідновлення».

– Потрошку люди повертаються з Європи та інших країн. Ми намагаємося, як можемо, покращити їм умови життя – робимо ремонт дахів, залучаємо фонди, щоб поставити або відремонтувати вікна. У нас працює амбулаторія та в кожному старостаті – ФАП, – розповідає начальник Пролісненської селищної військової адміністрації Сергій Котенко.

Він зазначає, що бізнес на території громади відновив роботу. А підприємцям, які захочуть працювати на території громади, місцева влада готова всіляко допомагати. І наразі охочі є, проте відкривати справу вони поки що не поспішають, посилаючись на несприятливу безпекову ситуацію на Куп'янському напрямку.

– Ми запрошуємо бізнес до себе у громаду, готові виділяти землю, приміщення та все, що ми можемо зробити від себе. Загалом бізнес у громаді почав

працювати майже весь, але інвестицій поки що немає, зараз йдуть перемовини з приводу трьох підприємств, але поки на Куп'янському напрямку напружена ситуація – все це на паузі. Але якщо все буде добре, то як мінімум три підприємства відкриються на території громади, – розповідає начальник Пролісенської СВА.

З робочими місцями у громади наразі є проблеми.

– У нас робота є, але більше для чоловіків, бо потрібні комбайнери, трактористи. У цілому, звісно, краще, ніж було відразу після деокупації, бо багато вже розміновано територій, але приблизно 30 % ще потребують розмінування. Водночас громада недоотримує гроші у вигляді податків. Ми намагаємося залучати у громаду фонди, пишемо гранти. Хочеться, щоб люди поверталися у перспективну громаду, – додає начальник СВА.

Дитячий майданчик у Коробчиному Пролісненській громаді / Фото: Пролісненська СВА

Відновлення на паузі

До повномасштабного вторгнення у Циркунівській громаді проживало близько 14 тисяч мешканців, після деокупації було близько 5 тисяч. А після наступу, що почався у травні 2024 року, частина виїхала, і залишилося близько 2 тисяч населення. Зараз у самих Циркунах проживає 3 тисячі людей і близько 500 – у Тишках і Руських Тишках. Більшість із них – літні люди.

– Влітку 2024 року населення почало знову потроху повертатися, і зараз у нас проживає близько 3,5 тисячі людей. Інші живуть хто де й не ризикують повертатися,

бо, на жаль, є випадки, коли до нас долітає, особливо в Тишки та Руські Тишки. Людям працювати нема де, бо підприємства всі розбиті. У полі теж ніхто не працює, бо розміноване лише село Циркуни та ще трошки прилеглої території, а все інше заміноване у нас. Тому в нас зараз працює тільки сільська рада, магазини, амбулаторія в Циркунах і фельдшерський пункт у Тишках двічі на тиждень, – розповідає начальник Циркунівської сільської військової адміністрації Микола Сікаленко.

Він зазначає, що поки у громаді нестабільна безпекова ситуація та немає робочих місць, люди повертатися не будуть. Тож, виходячи із ситуації, запускати процес відновлення нині недоцільно.

– Ми готуємо та розроблюємо деякі проекти, і як тільки буде можливість, ми втілимо їх у життя. Плануємо ще підготувати комплексну програму розвитку нашої громади, але це все перспективи, – каже Микола Сікаленко.

Село Циркуни – одне з найбільш постраждалих на Харківщині, тому населений пункт став частиною пілотного проекту комплексного відновлення за принципом «Краще, ніж було». Проте наразі через обстріли цей процес призупинили.

– Там неможливо просто працювати, та і сенсу немає.

Ми проводимо певні підготовчі роботи, розробили для себе концепцію комплексного відновлення населеного пункту. Тобто підійшли децю масштабніше, ніж інші наші колеги, тому що в нас є час, скажімо так, озирнутися навкруги та подивитися, що ми хочемо робити й отримати, – говорить начальник Служби відновлення та розвитку інфраструктури Харківської області Андрій Алексєєв.

За його словами, це буде комплексне відновлення села, але за умови, що там можна буде безпечно працювати.

– Ми отримаємо практично новий реанімований населений пункт, в якому буде вся необхідна інфраструктура, нові будівлі, нова дорога, нові підземні комунікації, лінії електропередачі, відновлювана енергетика, тобто це буде взагалі населений пункт нового формату, якщо в нас буде змога в ньому працювати. Наразі ми проводимо лише підготовчі роботи, – зазначає Алексєєв.

Цього року фахівці Служби відновлення та розвитку інфраструктури планують провести проєктні роботи щодо перевлаштування підземних комунікацій на території Циркунівської громади, бо наразі вони там відсутні.

*Відновлення світла у Циркунах / Фото:
«Харківобленерго»*

Будується підземна школа

До великої війни у Савинській громаді населення складало 10 300 людей, після деокупації було 2400, а нині – 5821. Найбільшу увагу тут приділяють відбудові житла, а найближчим часом почнуть будувати нову підземну школу.

– До відновлення житла ми залуцаємо безліч міжнародних організацій. Ми розуміємо, що родини з дітьми повернуться тоді, коли будуть належні умови для навчання, тому в нас створюються простори для надолуження освітніх втрат, освітньо-розважальні.

Також будемо будувати повноцінну підземну школу в Савинцях. Це дасть змогу школярам зі всієї громади безпечно навчатися. Вже проведені всі підготовчі роботи, і найближчим часом у нас з'явиться котлован, плануємо, що в листопаді цього року в нас уже буде повноцінна підземна школа, – говорить начальниця Савинської селищної військової адміністрації Оксана Супрун.

Робочі місця у громаді є, каже Оксана Супрун. Проте половина населення – літні люди.

– Наразі у нас є понад 30 вакансій, але люди, які залишилися у громаді, або не мають фізичного здоров'я працювати, або це робота, що вимагає певної освіти. У громаді працюють усі підприємства, крім одного, яке отримало значні пошкодження після окупації. Тому власники виїхали з України. Сільгоспвиробники працюють, але поки що не на повну потужність, бо 30 % земель громади ще заміновано, але інші 70 % оброблюються. Ми зараз із сільгосптоваровиробниками відпрацьовуємо плани щодо створення робочих місць, – каже начальниця СВА.

У 2023 році у громаді відкрили ЦНАП. Через те, що будівлі зазнали пошкоджень під час обстрілів та окупації, його було розташовано в закладі дошкільної освіти. Наразі вже завершилося будівництво нового ЦНАПу.

– Надання всіх послуг ми зробили в одному місці, щоб людям було зручно їх отримувати. Ми вже завершуємо умеблювання та будемо його відкривати. Це сучасний і комфортний простір у центрі селища. Ми активно працюємо над згуртуванням громади та включенням людей у процес відновлення, залучаємо їх до обговорень, щоб зрозуміти, що для жителів є пріоритетним. Дуже повільно, але люди включаються в цей процес, спочатку це були одиниці, а нині декілька десятків мешканців активно включаються в життя громади, – говорить Супрун.

*Модульний будинок у селі Залиман Савинської громади /
Фото: Слобідський край*